

nade Gods verpersoonlijkt, vleesch geworden voor den mensch. Ja, hij schroomt zelfs niet te verklaren: „voor mij is de bekeering en de wedergeboorte onlosmakelijk verbonden met Christus. In Christus versta ik pas het geweldige van Gods eischen. Christus breekt mijn optimisme, mijn blijmoedig pogen, maar in Christus leer ik ook verstaan, wie God is“.

Behalve in zijn levendig zondebesef en zijn sterke verlossingsbehoefte openbaart zich bij Roessingh het pessimisme echter nog in een derde richting, n.l. in zijn groote waardeering voor het eschatologisch element (het element der toekomstverwachting) in het Evangelie. Zeker, hij houdt ernstige bezwaren tegen Barth en de zijnen, voor wie het geloof niets dan toekomstverwachting is. Maar tegenover het oudere modernisme, dat zoo goed als uitsluitend op deze tegenwoordige bedeeling was ingesteld en optimistisch van een geleidelijke realisering van het Godsrijk in deze wereld droomde, ziet hij in den ernst, waarmee de Zwitsers naar de toekomst wijzen, een heilzaam tegengewicht. „Zoo diep voelt men hier de negativiteit van alle menscheit en van heel deze wereld, de nietigheid van ons zijn en van ons doen, de Godverlatenheid van onze vergankelijkheid, dat alleen nog maar een greep naar de eeuwigheid, het heimwee naar „het andere“, dat eenmaal wezen zal, zin kan geven aan het leven.“

Wat zullen we nu van deze rechts-moderne vroomheid oordeelen? Velen zullen geneigd zijn, gezien de beslistheid, waarmee Roessingh zich modern blijft noemen en het enthousiasme, waarmee hij de moderne theologie blijft verdedigen, aan te nemen, dat we hier slechts te doen hebben met christelijke termen en klanken, slechts te misleider, naarmate ze ons weldadiger aandoen.

Deze opvatting schijnt wel iets voor zich te hebben. Ook bij Scholten b.v. wordt nog wel van zonde en verlossing gesproken. Maar in het kader van heel zijn theologie worden deze begrippen bij hem volstrekt van hun eigenlijken inhoud beroofd. Welnu, waarom zou men dat zelfde ook niet bij Roessingh onderstellen?

Toch lijkt ze ons onjuist. Gelijk wij reeds opmerkten, bestaat er bij Scholten een heel nauwe samenhang tusschen zijn theologie en zijn vroomheid, zoodat wij het recht bezitten, ja, verplicht zijn de uitingen van persoonlijke vroomheid bij hem naar zijn theologie te interpreteren.

Zoo is het echter bij Roessingh niet.

Bij hem is de theologie veel meer een zaak op zichzelf, zeer dualistisch naast zijn persoonlijke vroomheid staande. En daarom, waar verder niets ons recht geeft den ernst van zijn getuigenis in twijfel te trekken, mogen wij, naar onze stellige overtuiging, ten aanzien van het vroomheidstype van het rechts-modernisme, inzonderheid bij Roessingh zelf, spreken van een sterke toenadering tot de vroomheid in Bijbelschen, reformatorischen zin.

Wat ons daarbij echter weer heel merkwaardig aandoet, is de pertinente weigering van Roessingh, om dit vroomheidstype als het eenige te zien, dat recht heeft. Het is waar, hij voor zich begrijpt het optimistische type niet. Zijn sympathie gaat heel beslist uit naar den „twice-born man“ (de term, die James, de Amerikaansche psycholoog, die op Roessingh grooten invloed oefende, gebruikt om aan te duiden den wedergeborene). Maar hij bezit te veel eerbied voor het zieleleven van zijn medemenschen om te durven beweren, dat de „once-born“ (de mensch, die óók religieus staat in zijn ongebroken kracht en „geen bekeering noodig heeft“) religieus minderwaardig is. Zooals hij zelf het ziet, is een weg tot God. Maar waarom zouden er daarnaast ook nog niet andere wegen tot God zijn?

Komt dat, doordat Roessingh persoonlijk toch nog weer te weinig het ontzaglijke van zonde en genade verstaat? Het zou kunnen zijn. Maar wij gelooven het toch niet. Naar onze meening moet dit relativisme meer toegeschreven worden aan den enormen indruk, dien de moderne zielkunde op hem en zoovelen van zijn kring gemaakt heeft. Daaraan dankt hij die bewonderenswaardige gave om in elke religieuze mentaliteit zich in te leven, om ook een vroomheidstype, dat diametraal van het zijne verschilt, toch te begrijpen en tot op zekere hoogte te waardeeren. Maar — en is dat niet de funeste invloed, die in het algemeen van die mo-

derne zielkunde is uitgegaan? — daardoor zijn vaak bij hem de normen ter beoordeeling van goed en kwaad, ook in religieus opzicht, zeer bedenkelijk in het gedrang gekomen.

G. B. WURTH.

Verbetering. In het eerste artikel, kolom 1, leze men in plaats van: „Wat hebben wij onder deze schakeering te verstaan?“ „Het modernisme, wat hebben wij daaronder te verstaan?“

UIT DE SCHRIFT

Op Gods roepstem.

Toen maakte zij zich op met hare schoondochters en keerde weder uit de velden Moabs; want zij had gehoord in het land Moabs, dat de Heere Zijn volk bezocht had, gevende hun brood. (Ruth 1: 6).

Jaren heeft het verblijf in Moab geduurd. Veel is er ondervonden en beleefd. Banden zijn geknoopt door de gesloten huwelijken — en banden zijn verbroken door den wreeden dood, die den vader en de beide zonen, alle drie in de kracht hunner jaren, weggenomen heeft.

Maar eindelijk trekt Naomi weer op uit het vreemde land naar de erve der vaderen, want ze had gehoord, dat de Heere Zijn volk bezocht had, door hun weer brood te geven.

Daar staat nu iets wonderlijks van des Heeren doen met Naomi. Daar leest ge, wat de Heere heeft gedaan, om Naomi, die daar is in een land, waar ze niet hoort, weer terug te brengen naar haar eigen land en naar den rechten weg.

Hoe dat is gegaan? Wel, ze had gehoord, dat de Heere Zijn volk bezocht had. De ellende is van Israël geweken. De slaande hand heeft opgehouden met tuchtigen. Er is weer brood.

En die tijding heeft Naomi gehoord. De Heere heeft niet alleen brood gegeven. Hij heeft er ook aan gedacht, dat daar ginds in het vreemde land een Israëlietische toef. Dat daar een bondskind op een weg is, waar ze niet moet zijn. Hij heeft haar niet vergeten, ook al is ze meer dan tien jaren in Moab — want de band van Zijn Verbond is sterk. En als Hij Israël verzadigt met brood, dan doet Hij ook nog een ding meer — dan zorgt Hij, dat de mare ook doordringt tot het eenzame huis, waar Naomi met de haren woont. Er is een boodschap des Heeren aan haar deur in die tijding, die ze hoort: Naomi, er is brood in het land!

Zoo straalt daar wonderlijk licht over dit woord uit het Woord. Ge moogt het dus wel zoo omschrijven: Naomi was op een plaats, waar ze niet hoorde, in een land, waar God niet werd gediend, en waar reeds banden aan een zondig volk werden geknoopt — maar hoort, daar klopt een hand uit Gods hemel aan haar deur, en daar roept de stem van haar God: keer, dolende, weer. En op die roepstem is Naomi weer naar huis gegaan; ze gaat op des Konings roepstem naar haar huis in 't Vaderland.

Wat hier staat is historie; één keer is het gebeurd. Maar hebt ge daarin niet Gods doen met vele reizigers naar de heerlijkheid herkend?

Op een doolweg vervallen, dat zijn er zoo vele van Gods pelgrims. Weggezworven van den rechten, koninklijken weg. In vriendschap met de wereld bij den een. In zondige gewoonten bij een ander. Ginds weer door een huwelijk met een ongeloofige. Of door het geven van het heele hart en alle belangstelling aan de zaak en het geld.

Op een doolweg. Ver van God. Waar de vrede weg is en de bloei van weleer verdord is en niets dan uiterlijkheid voor het oog overig bleef.

Zoo geboeid door de lokkende stemmen der wereld en de zonde, dat die pelgrim nog zou vergeten, dat hij toebehoort aan den Christus Gods, die hem heeft gekocht met Zijn bloed.

Maar dan herhaalt zich soms de geschiedenis van Naomi weer. Het wonder gebeurt in die ziel — Gods stem roept aan haar venster en Gods hand klopt aan haar deur.

Ge kent de sage van den Engelschen koning Richard Leeuwenhart, die in het vreemde land ergens gevangen zat op een plaats, die men in het vaderland niet wist. Een dichter uit zijn land trok toen het vreemde land door en speelde aan alle gevangenen een lied uit het vaderland. En toen het gespeeld werd aan het venster van den kerker, waar de koning gevangen zat, klonk van binnen de stem van den gevangene, die dat lied meezingen ging. Het lied uit zijn vaderland had hij herkend. In haar eenvoud is die sage schoon. Ze roept herinneringen wakker aan wat Jezus Christus doet aan een dolend reiziger naar de heerlijkheid.

Een Christen, die geboeid is in de macht van de zonde. In den kerker van het vreemde land. Hoe zal ooit die dolende nog terugkeeren om nabij God te zijn?

Van zichzelf? O, in der eeuwigheid niet.

Maar Jezus Christus is als de Goddelijke Zanger van genade. Hij treedt naar de deur van den dolende en zingt aan het venster een van de liederen

van het vaderland. Hij zegt, dat er bij Zijn Vader overvloed is van brood. Hij roept aan het open zielevenster: „Waarom weegt gij geld uit voor het geen geen brood is?“ Zachtens klopt de doorboorde hand aan de gesloten deur en roept: „Keer, dolende, terug“.

En als het daarbinnen niet gehoord wordt door al het rumoer van de wereld en van de pret en van de drukke zaak — o, dan heeft Hij nog wel andere middelen. Dan neemt Hij wat weg en breekt iets moois en ontnemt wat liefs. Dan wordt het stil.

De dolende luistert nu, nu Hij zelf door Zijn Woord en Geest het hart wakker geroepen heeft. Hoort, daar wordt geklopt. Hoort, daar spreekt iemand, die roept: „Keer, dolende, weer“!

En de geschiedenis herhaalt zich — uit het verre vreemde land, waar toch geen vrede was, keert de dolende terug. Verbroken worden de banden. Vaarwel gezegd worden verkeerde relaties.

En op de verbaasde vraag naar het waarom jubelt ge, als die Stem aan uw venster zoo geroepen heeft:

Ik ga op des Konings roepstem
Naar Gods-Huis in 't vaderland.

C. B.

KERKELUK LEVEN

Vota liturgica.

De liturgiek staat bij ons wel in het teken van de belangstelling. We hebben straks op de synode een lijvig rapport inzake den eeredienst en de formulieren te behandelen.

Over die rapporten willen wij nu evenwel niet spreken.

We vertrouwen wel — vooralsnog tenminste — dat de synode wijze besluiten zal nemen.

Ik wenschte wel, dat men méér vertrouwen had in de synode en in de leidingen Gods met onze kerken, dan in den laatste tijd bij sommigen aanwezig schijnt te zijn.

Maar ook daarover willen we niet spreken.

Er is ten opzichte van verschillende vraagstukken zoo weinig opvoedende beïnvloeding van wat we zouden willen noemen: „het besef der gemeente“.

Allerlei reformatorische maatregelen zijn weliswaar gewenscht; zijn dikwijls noodig; maar de eisch is toch zeker niet ongewettigd, dat er ook zorg gedragen worde voor een juist inzicht bij de gemeentelieden.

En nu is er allerlei, dat zeker geen gunstigen invloed heeft.

We zouden het kunnen noemen: „de liturgische nonchalance“.

Enkele voorbeelden:

Er wordt een kind gedoopt; na den doop geeft de dominee op „te zingen“ „Psalm 87:4 — God zal hen (soms veranderd in „hem“ of „haar“) zelf bevestigen en schragen“... en men leert de gemeente op die manier een alordig exegetisch geweten te koesteren, en te denken, dat het met de toepasselijkheid van een „psalmversje“ er niet zoo precies op aan komt. Want Psalm 87 is de psalm van de heidenen, die bij Israël worden ingelijfd, en zeker niet een psalm voor de verbondskinderen, die gedoopt worden!

Maar het schijnt, dat velen daarop niet achten. Een ander voorbeeld.

We hebben in onze kerken een „collecte“. 't Zij dan voor de „armen“, 't zij voor „kerk“ en „armen“. Die „collecte“ is een afzonderlijk deel van den eeredienst. Het is de manifestatie onzer dankbaarheid. En bijzaak is het, dat tijdens die collecte wordt „gezongen“ of (zooals op een enkele plaats) wordt „orgel-gespeeld“.

Maar hoe dikwijls heet het nu niet: „we zullen zingen... en intusschen (of: onderwijl) wordt u gelegenheid gegeven uwe gaven uit te reiken“ (of iets dergelijks).

Dat is verbreking van het liturgisch besef. Dat is averechtsche opvoeding.

Het behoort immers te zijn: „we verrichten den dienst der offeranden... en terwijl we den Heere onze gaven wijden zingen we...“

Of is het teveel gevraagd, indien we verwachten van onze Dienaren des Woords, dat zij ook in den vorm het beginsel onzer Liturgie laten spreken?

Daar is iets anders.

Er zijn nog altijd kerken, waar men den dienst niet aanvangt met votum en zegenbede, maar met een psalmvers. Dat is eigenlijk niet juist.

Maar stel, dat men dat nu per sé wil — om welke reden dan ook, dan is het toch zeker ongereformeerd om te zeggen: „vangen we ons godsdienstig samen zijn aan met het zingen van...“

We vangen met dat versje een „bijeekoms“ aan, een „godsdienstig samen zijn“ (o, term uit de dagen van het rationalisme!); maar niet den dienst des Woords. Die vangt aan met de plechtige opening in den Naam des Heeren.